

УДК 371.71:378

DOI: 10.32342/2522-4115-2019-2-18-39

Г.В. ЛОПУГА,

*старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

В.М. РЕШЕТИЛОВА,

*старший викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту (м. Дніпро)*

Ю.М. МИХАЙЛЕНКО,

*викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту (м. Дніпро)*

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ І ВПРОВАДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я: ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто деякі виклики, цілі та аспекти реалізації державної політики і національної стратегії щодо збереження громадського здоров'я. Мета дослідження полягає у вивченні діяльності закладів вищої освіти з реалізації державної політики та впровадження національної стратегії щодо збереження громадського здоров'я. Базовими закладами вищої освіти було обрано Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара та Придніпровську державну академію фізичної культури і спорту (м. Дніпро). За методикою дослідження спочатку було вивчено та проаналізовано деякі аспекти їхньої роботи, потім зіставлено із завданнями України щодо реалізації державної політики з означеного питання, проаналізовано, узагальнено та подано здобуті результати. У результаті було визначено найголовніші форми діяльності закладів вищої освіти з реалізації державної політики і впровадження національної стратегії щодо збереження громадського здоров'я та напрямки їх подальшого вдосконалення. Найактуальнішими напрямками, на думку авторів, є удосконалення форм і методів співробітництва по лінії «заклади вищої освіти – студентське самоврядування»; поглиблення міжсекторальної співпраці «заклади вищої освіти – громадські організації – Центри громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я – державні та комунальні заклади охорони здоров'я»; посилення освітньої та просвітницької роботи зі студентською молоддю в умовах формальної та інформальної освіти з різних аспектів збереження громадянського здоров'я; підготовка та підвищення кваліфікації викладачів з компетенціями щодо збереження громадського здоров'я. Перспективи подальших досліджень автори бачать у пошуку, пілотуванні та впровадженні нових форм реалізації закладами вищої освіти міжсекторальної співпраці, зокрема секторів вищої освіти та охорони здоров'я.

Ключові слова: громадське здоров'я, здоров'язбереження, заклади вищої освіти, міжсекторальна співпраця.

В статье рассмотрены определенные вызовы, цели и аспекты реализации государственной политики и национальной стратегии сохранения общественного здоровья. Цель исследования состоит в изучении деятельности учреждений высшего образования по реализации государственной политики и внедрению национальной стратегии сохранения общественного здоровья. Базовыми учреждениями высшего образования были выбраны Днепропетровский национальный университет имени Олеса

Гончара и Приднепровская государственная академия физической культуры и спорта (г. Днипро). По методике исследования вначале были изучены и проанализированы некоторые аспекты их работы, а потом сопоставлены с задачами Украины относительно реализации государственной политики по указанному вопросу, проанализированы, обобщены и представлены полученные результаты. В результате были определены самые главные формы деятельности учреждений высшего образования относительно реализации государственной политики и внедрения национальной стратегии по сохранению общественного здоровья и направления их дальнейшего сотрудничества. Самыми актуальными направлениями, по мнению авторов, являются усовершенствование форм и методов сотрудничества по линии «учреждения высшего образования – студенческое самоуправление»; углубление межсекторального сотрудничества «учреждения высшего образования – общественные организации – Центры общественного здоровья Министерства охраны здоровья – государственные и коммунальные учреждения здравоохранения»; усиление образовательной и просветительской работы со студенческой молодежью в условиях формального и неформального образования по различным аспектам сохранения общественного здоровья; подготовка и повышение квалификации преподавателей с компетенциями по сохранению общественного здоровья. Перспективы дальнейших исследований авторы видят в поиске, пилотировании и внедрении новых форм реализации учреждениями высшего образования межсекторального сотрудничества, в частности, секторов высшего образования и здравоохранения.

Ключевые слова: общественное здоровье, здоровьесбережение, учреждения высшего образования, межсекторальное сотрудничество.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Серед викликів та цілей сучасної державної політики України в Угоді про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» ще у 2014 р. [1; с. 71] було окреслено найважливіші на цьому етапі реформування системи охорони здоров'я рішення, серед яких для нашого дослідження важливо виділити популяризацію здорового способу життя та розвиток системи громадського здоров'я. Згодом Угода про асоціацію між Україною та ЄС також визначила шляхи вдосконалення боротьби із соціально небезпечними захворюваннями, такими як тютюнопаління, вживання алкоголю, малорухомих спосіб життя через малу фізичну активність громадян тощо [2]. Проте щоб декларування цілей щодо боротьби за громадське здоров'язбереження стало соціальною потребою, потрібне цілеспрямоване залучення широкої громадськості до боротьби із загрозами громадському здоров'ю, які спричиняють вищезазначені соціально небезпечні захворювання. І саме в цьому аспекті заклади вищої освіти мають відігравати провідну роль. Так, вивчення світових і національних тенденцій у сфері охорони громадського здоров'я, про які йдеться нижче, засвідчує посилення вимог до співпраці всіх стейкхолдерів, серед яких не тільки Уряд України, Міністерство охорони здоров'я, працівники державних і комунальних закладів охорони здоров'я, громадські організації тощо, а й заклади вищої освіти, бо саме вони за своєю місією працюють з молоддю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних наукових дослідженнях виклики глобалізованого світу до громадського здоров'я та пов'язаних з цим питань вивчаються багатьма вченими з різних аспектів. Так, на сьогодні вже існує низка праць, у яких досліджуються питання вдосконалення професійної підготовки фахівців для сфери фізичної культури і спорту (В. Бальсевич, Л. Волков, С. Дмитренко, В. Корецький, Т. Ротерс, Л. Сущенко, А. Сущенко та ін.), фахівців з фізичного виховання та спорту (А. Деркач, А. Конох, О. Конох, В. Краєвський, Ю. Лозов'юк, А. Миколаєв, К. Платонов, В. Шафранський та ін.). Також розроблено теоретичні засади професійної підготовки фахівців зі здоров'язбереження (Г. Апанасенко, М. Гриньова, О. Дубогай, Л. Жаліло, І. Ляхова, В. Оржеховська, О. Яременко); концептуальні ідеї розвитку освіти в контексті громадського здоров'я (Т. Амельцева, Т. Басюк, Н. Башавець, О. Безпалько, І. Брехман, М. Віленський, В. Горашук, М. Гриньова, Н. Зимівець, С. Кириленко, Г. Кривошеєва, Т. Лях, Т. Мірошніченко, В. Молочний, О. Тиунова та ін.); головні принципи здорового способу життя та окремі аспекти здоров'ятворення у сфері освіти (Г. Апанасенко, О. Балакірева, Н. Башавець, Т. Бойченко, С. Бондаренко, О. Вакуленко, В. Горашук, Л. Жаліло, В. Казначеев, Л. Колмогорова, Н. Комарова, І. Ляхова, Р. Левін, В. Мазін, О. Московиченко, О. Яременко та ін.); здоров'язбережувальні потенції фізичної культури та фізичного виховання (О. Аяшев, Ю. Бріскін, Л. Глазиріна, Є. Приступа, Т. Ро-

терс, В. Фідельський та ін.); окремі технології просвітницької роботи щодо поліпшення громадського здоров'я та пропаганди здорового способу життя (Т. Авельцева, Л. Андрущак, Т. Басюк, О. Безпалько, Т. Журавель, Н. Зимівець, Т. Лях, В. Молочний, О. Оржеховська, О. Пилипенко, О. Тиунова). Отже, є теоретичний фундамент для реалізації державної політики і національної стратегії щодо збереження громадського здоров'я.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Втім, залишається ще багато питань, які потребують свого вивчення, зокрема, проблема ролі, напрямів, форм і методів діяльності закладів вищої освіти з реалізації державної політики та впровадження національної стратегії щодо збереження громадського здоров'я.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у вивченні діяльності закладів вищої освіти з реалізації державної політики та впровадження національної стратегії щодо збереження громадського здоров'я.

Виклад основного матеріалу дослідження. Статистичні дані щодо України, які оприлюднено Всесвітньою організацією охорони здоров'я за поточний 2019 р. [3, с. 1–2], не викликають сумнівів щодо існування загроз для громадського здоров'я, передусім з питань поширення неінфекційних захворювань, зокрема, тютюнопаління, вживання алкоголю, браку рухової активності, що викликає прогресування легених, судинних захворювань, цукрового діабету та ожиріння. Статистика за роками переколиво свідчить, що загроза громадському здоров'ю зростає, і передчасна смерть вражає вже й людей молодого віку.

Слід констатувати, що в ході реформ в Україні останніх років, дві з яких як раз і стосуються сфери діяльності закладів вищої освіти: освіти/просвіти та охорони здоров'я [4, с. 71–77,], було вироблено національну політику та розроблено «Національну стратегію реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2020 років» [5], де акцентується увага на захисті громадського здоров'я і ролі як інститутів суспільства, так і громади і громадян. Слід визнати, що сплески компанії «Здоров'я для всіх» (йдеться про участь у виконанні Віденської декларації про харчування та неінфекційні захворювання в контексті політики «Здоров'я–2020», 2013р., у Програмі Європейського регіонального бюро ВООЗ «Здоров'я–21»: збір і систематизацію інформації про існуючі загрози здоров'ю, розроблення національних концепцій досягнення здоров'я для всіх), – все це спалахувало в Україні періодично як впровадження ініціатив під егідою Всесвітньої організації охорони здоров'я. Втім, загроза настільки серйозна, що уряд і суспільство мають бити на сполох і розробляти тактичні невідкладні плани і заходи щодо активізації роботи зі зменшення загроз громадському здоров'ю.

Спираючись на викладене вище та з метою визначення актуальних для сьогодення напрямів і форм роботи закладів вищої освіти з реалізації державної політики та впровадження національної стратегії щодо збереження громадського здоров'я, нами проаналізовано певні виклики, цілі та аспекти реалізації державної політики і національної стратегії щодо збереження громадського здоров'я.

З метою виявлення форм і напрямів діяльності закладів вищої освіти з теми дослідження нами було обрано базові заклади вищої освіти для проведення дослідження, а саме: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара та Придніпровську державну академію фізичної культури і спорту (м. Дніпро).

За методикою дослідження спочатку було вивчено та проаналізовано деякі аспекти їхньої роботи, а потім зіставлено із завданнями України щодо реалізації державної політики з означеного питання, проаналізовано, узагальнено та подано здобуті результати.

Аналізуючи діяльність Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту (м. Дніпро) (офіційний сайт академії: <https://sportforall.gov.ua/holovna>), співробітниками якої є два автори статті, щодо форм діяльності зі збереження громадського здоров'я з'ясовано, що йдеться про таке: на базі закладу вищої освіти розбудовано Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення «Здоров'я для всіх»; на постійній основі проводяться лекції та консультації для громадян з питань здоров'язбереження; надається методична та організаційна допомога в організації діяльності щодо охорони громадського здоров'я в територіальних громадах; проводяться групові та індивідуальні заняття з фізичної культури та спорту, з фізичного виховання; організовуються і про-

водяться спортивні, фізкультурно-оздоровчі заходи, семінари, тренінги в умовах формальної та інформальної освіти; постійно ведеться науково-дослідна робота кафедр закладів вищої освіти із залученням до складу виконавців наукових тем студентів та керівництво самостійною дослідною діяльністю студентів; організовується і проводиться широка просвітницька робота. Проте автори вважають, що в інформатизованому суспільстві така робота має перейти і в соціальні мережі як найпоширеніший на сьогодні засіб комунікації та отримання інформації.

Що стосується Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, співробітником якого є один із авторів статті, то слід визнати активну роботу різноманітних спортивних секцій (офіційний сайт університету www.dnu.dp.ua/fizo): аквааеробіки, різних видів боротьби, баскетболу, бадмінтону, водних видів спорту, легкої атлетики, спортивного орієнтування, фехтування, черлідінгу, пауерліфтингу, тенісу, футболу, футзалу та ін.

Обидва заклади вищої освіти беруть обов'язкову участь у проведенні щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення, ведуть активну наукову роботу. Зокрема, слід зазначити деякі наукові теми, які стосуються безпосередньо питання, що досліджується, а саме: «Підготовка майбутніх учителів до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності» (Черевко С.В.), «Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності» (Верховська М.В.), «Здоров'яформувальна технологія спортивно-орієнтованого фізичного виховання студентів закладів вищої освіти» (Глоба Т.А.) та ін.

Узагальнюючи викладене вище можна констатувати, що в результаті дослідження було визначено найголовніші форми діяльності закладів вищої освіти з реалізації державної політики і впровадження національної стратегії щодо збереження громадського здоров'я та напрями їх подальшого вдосконалення.

Так, серед апробованих форм діяльності автори статті пропонують для широкого впровадження в роботу закладів вищої освіти з досліджуваного питання такі:

- розбудова на базі закладів вищої освіти центрів фізичного здоров'я населення, клубів тощо;
- проведення лекцій та консультацій для громадян з питань здоров'язбереження;
- надання методичної та організаційної допомоги в організації діяльності щодо охорони громадського здоров'я в територіальних громадах;
- проведення групових та індивідуальних занять з фізичної культури та спорту, фізичного виховання;
- організація і проведення спортивних, фізкультурно-оздоровчих заходів;
- проведення семінарів, тренінгів в умовах формальної та інформальної освіти;
- проведення науково-дослідної роботи кафедр закладів вищої освіти із залученням до складу виконавців студентів та керівництво самостійною дослідною діяльністю студентів;
- організація проведення широкої просвітницької роботи в соціальних мережах тощо.

Що стосується найактуальніших напрямів подальшого вдосконалення діяльності закладів вищої освіти з реалізації державної політики і впровадження національної стратегії щодо збереження громадського здоров'я, то, на думку авторів, слід виділити такі:

- удосконалення форм і методів співробітництва по лінії «заклади вищої освіти – студентське самоврядування»;
- поглиблення міжсекторальної співпраці «заклади вищої освіти – громадські організації – Центри громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я – державні та комунальні заклади охорони здоров'я»;
- посилення освітньої та просвітницької роботи зі студентською молоддю в умовах формальної та інформальної освіти з різних аспектів збереження громадського здоров'я;
- підготовка та підвищення кваліфікації викладачів з компетенціями щодо збереження громадського здоров'я.

Проте ми вважаємо, що заклади вищої освіти, передусім фізкультурної, мають як добре опрацьовані форми і напрями активності з досліджуваної теми, так і здійснюють пошук нових, а тому перспективним буде подальший пошук, пілотування та впровадження нових форм реалізації закладами вищої освіти міжсекторальної співпраці, зокрема, секторів вищої освіти та охорони здоров'я.

Висновки з цього дослідження та перспективи подальших розвідок. Таким чином, у результаті вивчення діяльності закладів вищої освіти з реалізації державної політики та впровадження національної стратегії щодо збереження громадського здоров'я виявлено, що заклади вищої освіти є вагомим механізмом реалізації державної політики та впровадження національної стратегії із зазначеного напрямку. Було визначено найголовніші форми діяльності закладів вищої освіти з реалізації державної політики і впровадження національної стратегії щодо збереження громадського здоров'я (розбудова на базі закладів вищої освіти центрів фізичного здоров'я населення, клубів тощо; проведення лекцій та консультацій для громадян з питань здоров'язбереження; надання методичної та організаційної допомоги в організації діяльності щодо охорони громадського здоров'я в територіальних громадах; проведення групових та індивідуальних занять з фізичної культури та спорту, з фізичного виховання; організація і проведення спортивних, фізкультурно-оздоровчих заходів; проведення семінарів, тренінгів в умовах формальної та інформальної освіти; науково-дослідна робота кафедр закладів вищої освіти із залученням до складу виконавців студентів та керівництво самостійною дослідною діяльністю студентів; організація проведення широкої просвітницької роботи в соцмережах тощо) та напрямки їх подальшого вдосконалення (удосконалення форм і методів співробітництва по лінії «заклади вищої освіти – студентське самоврядування»; поглиблення міжсекторальної співпраці «заклади вищої освіти – громадські організації – Центри громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я – державні та комунальні заклади охорони здоров'я»; посилення освітньої та просвітницької роботи зі студентською молоддю в умовах формальної та інформальної освіти з різних аспектів збереження громадського здоров'я; підготовка та підвищення кваліфікації викладачів з компетенціями щодо збереження громадського здоров'я).

Перспективи подальших досліджень бачимо у пошуку, пілотуванні та впровадженні нових форм реалізації закладами вищої освіти міжсекторальної співпраці, зокрема, секторів вищої освіти та охорони здоров'я.

Список використаної літератури

1. Угода про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» від 27 листопада 2014 року, Верховна Рада України восьмого скликання, документ n0001001-15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001001-15>
2. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014 р., документ 984_011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2820
3. Nutrition Landscape Information System: Nutrition Landscape Information System (NLIS) Country Profile: Ukraine. (2019) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://who.int/nutrition/landscape/report.aspx?iso=ukr>
4. Реформи під мікроскопом (станом на квітень 2017 р.) / за ред. Міського В.В.. – К.: Софія-А, 2017. – 132 с.
5. Міністерство охорони здоров'я. (2014). Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2020 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moz.gov.ua/strategija>